

ЈОШ ЈЕДНА ПРИПОВЕДАЧКА ГОДИНА (2013)

Тек сад, на самом почетку 2015, одлучујем се да – без икаквих накнадних измена – обелоданим своје читалачке забелешке о књигама приповедака из 2013. године. Сличан извештај о продукцији из 2012, под насловом „Савремена српска прича“, објавио сам у Књижевном магазину (бр. 150–153 и 154–157). Тамо и тад, међутим, настојао сам на општијој тематизацији и проблематизацији – типолошкој, поетичкој и аксиолошкој – нашег савременог приповедања у жанру мале епске форме, чега у овом мозаичком запису углавном нема. Ово су тек трагови утисака, бележених по првом читању, у којима се само наслућује могућност уреднијег и дефинитивнијег сагледавања књижевне ситуације у области која и није у особитој милости тзв. медијске и критичке рецепције.

Редослед по којем су портретисане књиге и њихови аутори потпуно је случајан, те и произвољан, тако да евентуални читалац може ова мала штива читати на прескок, или их по своме нахођењу – линијом поетичко-тематских или вредносних својстава лектире о којој је реч – престројавати и наново постројавати.

Драго Кекановић књигом приповедака *Усвојење* (Каирос, Сремски Карловци) подједнако плени свежином приче и приповедања колико и повременим приповедањем поетике. Кад је о причи реч, Кекановић убедљиво оповргава уврежено мишљење о крају приче и фабулирања, редовно приређујући читаоцу, поред осталог, ефектан и неочекиван обрт на самом крају и тиме реактуелизујући стару Форстерову тезу о преокрету као нужном структурно-сижејном елементу и услову прозе. Сâмо приповедање пак увек је жустро, неретко у знаку предугих али полетно интонираних реченица и промишљене композиције с редовно функционалним ретардацијама и дигресијама. Поменуто приповедање поетике, опет, уз класичан дар за детаљ у причи и причању, придаје овој прози и спонтан, нимало усиљен валер постмодернистичке игре и димензију свагда живе поетичке самосвести.

Тематски моменат је посебно узбудљив, па и потресан. Без жучи, патетике и сентименталности, Драго Кекановић у већини ових штива казује носталгију за младошћу, детињством и „родном котлином“, за светом пострадалим и ишчезлим у његовом славонском завичају, као и оном скупином урбаних, загребачких Срба, коју је последњи рат углавном развејао по свету током и након знаних нам понижења и страдања.

Књигу **Мира Вуксановића** *Бихџоље – ѿораѡна ѿуѡѡйсна ѿриѡвесѡ* (Агора, Зрењанин) уредник и рецензент Ненад Шапоња назива романом, а исто одређење налазимо и у СРП-у. Од таквог одређења веродостојнија је Шапоњина информација са стражње корице о тематско-значењским, сижејним и формално-стилским особеностима ове творевине.

Читаоца ће се посебно дојмити призори патње, страдања и херојства, али и секвенце које – налик онима из годину дана старије Анушићеве књиге (*Пре блеска, а ђосле олује*, Прометеј, Нови Сад) – разобличавају ратне профитере, уцењиваче и оне који су се окористили патњом ближњих, неретко и својих сународника, изнуђујући, између осталог, у замену за чемерно запослење сваковрсна понижења, па и тзв. сексуалне услуге од беспомоћних младих мајки.

Тематика је веома деликатна, и аутор је – уз припомоћ пролошког текста Владимира Ћоровића и епилошког Иве Андрића – путујући смером ранијих и новијих географских, етничких и конфесионалних линија сусретања и раздвајања трију народа дочарао драматичну, можда и безизлазну, повест мржње и старозаветних међусобних клања до истребљења.

Особито су сугестивни дијалози, језгровити, гномски и кременити, селимовићевски.

Приповетке? Судећи по каталогизацији и по плуралу у поднаслову, **Фрања Петриновић** је тако одредио жанровску рубрику својој књизи *Грамаџика ђоремеђаја – баладе с ђочеџика века* (Културни центар, Нови Сад). Књига је, међутим, роман, упркос интерполираном циклусу песама. *Грамаџику ђоремеђаја* види као роман и Владимир Гвозден, аутор ваљаног поговора. И по нама, књига је роман – са, у сужејном смислу, промишљено утемељеним и доследно вођеним главним ликовима и њиховим доживљајима у строго омеђеном временско-просторном оквиру: Сергеј, Анђелија, њихови родитељи, у непроменљивој, чак и форсирано потенцираној атмосфери поремеђаја, притисака, губитништва и неприлагодљивости.

Негде до осамдесете странице, текст замара пренаглашеном, махом вербалистичком и понекад високопарном проблематизацијом теме, с бескрајним понављањем и варирањем истих или сличних питања, у знаку кулминације и амплификације и синонимско-таутолошких иначеца већ реченог. Потом и причу и приповедање спасава улазак у конкретно, у призоре и догађаје: принудно исељавање, напад младих хулигана на Серјожу, пут у Сланкамен, пут у Кикинду, привремена и непримерена запошљавања главног (анти)јунака, по струци психолога, у продавници ексера и шрафова, те у служби свакодневног читача поезије времешној госпођи и господину, наводним дипломатама, који се убрзо демаскирају као преваранти.

Нови Сад, наше време, шок, хаос и пакао транзиције – то су распознатљиви знаци збиље, мада аутор и поменути његов тумач наводно беже од квазимиметичког концепта реалистичке прозе. Стил и техника приповедања варирају између инвентивности и шаблона.

Свих четрнаест нових приповедака **Славице Гароње** (*Изидина којча и грује ђриче*, СКЗ, Београд), пропраћених поговором Љиљане Шоп, имају женско писмо као свој тематско-поетички именитељ.

У једној, неформалној скупини ових прича дочаране су – непосредно, срчано, потресно, с фактографским утемељењем и интимним уживљавањем – судбине Ленке Дунђерски, Милице Стојадиновић Српкиње, Исидоре Секулић, супруге Симе Марковића, те Милице Жичине и вишеструко талентоване а трагичне и поодавно заборављене Надежде Томић.

Другу руковет, обележену нескривеним аутобиографизмом, чине две узбудљиве приче о искуству материнства, једна – можда и претрпана ефемерним детаљима личне митологије – о „великом спремању“ успомена и две, дирљиве, о предачким страдањима Срба у Лици и Славонији.

Најпосле, две краће приповетке („Хлеб“ и „Хасанагиница“), неуједначених досега, ауторка посвећује безименим женама, тихим и потиснутим, њиховом трпљењу и удесу.

Све је у овој књизи проживљено, казано са жаром и уверењем, неретко и са болом и уздржаним гневом, с посебним нагласком на храбрости и достојанству својственим женама, особито оним с голооточком судбином.

Двадесет пет прича и песму „Одјавна шпица“ **Миодрага Матицког** (*Џејер џун љубави*, Чигоја штампа, Београд) читамо, махом, као поетске репортаже, с нејчешћим мотивима, силуетама и разговорима с Бајлонијеве пијаце, мада у њима има и других адреса – попут Ровиња, Требиња, Тршића, Делиблатске пешчаре, Златибора, те неименованог села у Банату („Село за крај“), у којем је наратор провео детињство.

Све је казано с лакоћом, која мири и укршта хумор и меланхолију. Приповедач и главни јунак – најчешће онај чије је име на насловној страни – углавном говори о свету и животу из угла трећег доба, о оном што се проживљава, мисли и осећа „под старост и у усамљености која ме све више поклапа“, како вели јунак и наратор најлепшег штива у књизи („Растајање са Елвиром“).

Матицки осваја једноставношћу и присношћу с којом говори о малим људима, бирајући најчешће пијацу за место радње без праве радње, чиме подсети на песнике Данојлића и Симовића. Показује познавање посла и језика вртлара, пијачара, керамичара, угоститеља, сајџија, али и тајни музике. Његове су приче препуне појавне стварности, коју овај прозаиста с лакоћом именује, надограђујући је – опет лако и неусиљено – дискретним поетским тоном и значењем. Вредело би попамтити његове исказе о јутарњем часу (кад смо још своји, док нас саговорници не изобличе), о времешним женама („што саме бораве по викендицама, саде цвеће, читају љубавне романе и сањају у ходу“), о нашој унутарњој самоћи (у коју се, под старост, замотавамо попут буба у старој паучини), или пак оне ведрије – рецимо, о варничењу ровињског сунца кад почне да се кали у мору на западној страни и требињским кишама које нас примире тако да трајемо а да не пролазимо.

Упркос наслову, *Пречанске приче* **Милене Северовић** (Каирос, Сремски Карловци) нису приче, него тек кратки записи-сећања. Реч је, углавном, о аутобиографији: она и њени преци, родна Копривница, Славонија, страдање Срба свом дужином двадесетог века, а посебно током деведесетих. Тон присан, срдчан, топао, непосредан, особито у белешкама о детињству и блиским сродницима. Пошто је ауторка и песник, и писац за децу, и преводилац, ту су и непретенциозне цртице о Шантићу, Андрићу, Кишу, Сави Шумановићу, Француској 7, понеком сусрету и познанству из Франкфурта, где је странствовала као избеглица из Хрватске. Књига је, заправо, слика „века који је пљунао на човека“! Посебно је драматичан запис о томе „шта жену чини женом“ („Слика Свете Петке“), где – на фону сећања на велике и трагичне жене попут Симон де Бовоар, Марине

Цветајеве, Ане Ахматове и Милене Јесенске – Северовићева описује једно одељење београдске болнице за патологију трудноће, „собе пуне и препуне спонтаних побачаја“ у септембру 1999, након НАТО бомбардовања. Списатељица је лекар, стоматолог. Мимо свеколиког чемера у виђеном и проживљеном, из књиге јој просијава неуништива, материнска и сестринска, љубав и нежност за све нас. Управо као у реченици коју позајмљује из *Талмуда*: „Свака влат траве има свог анђела који се надвија над њом и шапће: расти, расти...“

Вероватно ће шест нових прича **Емира Кустурице** (*Сћо јага*, Новости, Београд) – сценичних, филмичних, понекад и вратоломних – сваког читаоца подсетити на поезију изразито акционих филмова, па и цртаћа, док ће му се њихово жанровско-тематско обличје указати у знаку приче о одрастању и сазревању, или, поближе, својеврсног сарајевског Bildungsromана, мангупских прича о мангупима, међу којима је и понеки „мангуп који чита“. Спонтана комбинација нежности и суровости, топлине и црног хумора, рањивости и окрутности, безазлености и преступништва!

Можда је знак слабости ових прича у томе што се подједнако лако читају и брзо заборављају. Можда су биле довољне прва и последња, у којима је све речено. Можда је на трагу најбоље аутор био у ратној причи „У змијском загрљају“ – коју је, нажалост, упропастио немогућим спојем веризма и поетске фантастике и неумереним, безбројним преокретима, примереним можда само бајкама и цртаним филмовима. Можда је ова прича о љубави Косте и Младе, љубави коју је упркос свим друштвеним и обичајним запрекама доследно бране флора и фауна, језера, водопади, шуме, кише и громови, могла проћи као параболоа или химна љубави да није овог мотивацијског несагласја у приповедању, час митском час репортерско-реалистичком.

Историја, легенда и поезија чине тематско-поетичку основу и редован белег девет кратких прича **Милана Мицића** (*Месец од венецијанској сајуна и грује ђриче*, Адреса, Нови Сад). Аутор је, како читамо у белешци о писцу, доктор историјских наука, чијих досад објављених двадесет књига припадају различитим стваралачким дисциплинама – историјској есејистици, поезији и краткој причи.

Пред нама је књига поетске фантастике, из павићевске поетичко-мотивске и стилске орбите, препуна чудесних, бајколиких сличица, права посластица за љубитеље тзв. лепих места и детаља које волимо и памтимо и кад им заборавимо тематско и значењско окружје. Овде су и време и простор и људи зачарани магијом приповедачеве имагинације и вербалне маште. Растојања се мере данима ждраловог лета. Једног је дана јутро закаснило, „једини пут у седамнаестом веку“. Једном је „чудна, плава тишина пловила Банат и завлачила се у дубине мочвара, у годове брестова, у уста риба и под крила белих орлова“. Једне јесени су се „магле око мајура попут жбира шуњале“. Другде, далеко, у Венецији, искрсава цетињски штампар Вићенцо Вуковић, „сед попут јесени, чворноватог лица на којем су путеви и гробља били исписани, са челом попут мапе или одежде свеца“. А још даље, на далеком североистоку, читалац ће срести грофа Саву Владиславића, „справу која сања“, човека који је могао, баш павићевски, „да изабере сопствено памћење“. И тако даље, и све чудесније. Од ових

девет причаца, пуних чаровитости, можда су најбоље оне о Шћепану Малом и поменутом Владиславићу, те једна с јунацима из новијих времена, међу којима као епизодисту срећемо и песника Љубомира Мицића.

Пре ових двадесетак кратких прича (*Пурјурно јајње*, Танеси, Београд) **Татјана Симоновић** је објавила две књиге поезије и књигу прозе и сарађивала с музичким и књижевним приказима у листовима *Данас* и *Полиџика*. Њени концертни наступи у иностранству – Данској, Израелу, Грчкој, Португалу и другде – рефлектују се и у књизи њених нових прича. Као и у прошлогодишњој продукцији, српска прича бива, тако, све више светска, луталачка, номадска, са јунацима и сижеима из страних средина, што све призива, рецимо, имаголошки приступ или тумачење у кључу тзв. студија културе.

Други би знак распознавања ове прозе био, у фигуративном и стварном смислу, женско перо, женско писмо и изразита превласт интиме над темама општег живота, социјалног, светско-историјског или пак национално-историјског.

И теме и тон и јунакиње овде обележава редован печат музике, танкоћутности (понекад на рубу плачевности) и неспорне сензибилности и у доживљају и у стилизацији. Врлине постају мане кад превагне самосвест као самодопадност – посебно у хипертрофированој мотивици детињства, лутака, непрежаљених кућних љубимаца и сл. Излазак из интимистичке орбите у сферу социјално-егзистенцијалну, као у последњој причи, завршава, с друге стране, на месту и дometу стандардне друштвене критике и дескрипције.

Обим књиге **Драгана Лакићевића** *Сабор ђоинулих – дневник-роман Свејозара Јовановића* (Књижевна задруга Српског народног вијећа, Подгорица), кад се одузму белине и фотографије, не премашује седамдесет страница. Дах и замах упоредив с дужим приповестима Иве Андрића.

Да ли, дакле, ово штиво од четрдесет кратких одељака третирати као роман или као приповетку, односно новелу или приповест, како чини писац поговора Бранислав Матић? И како у овом, прилично ретком случају читати и просуђивати спрегу нефикционалног и фикционалног? Форма и формула је донекле налик оној из *Дневника немачкој војника* (с поднасловом *Документи и коментари*) Бошка Петровића.

Кад је пак о сродствима реч, у поговору су поменути Андрић, Веселиновић, Матавуљ, Ћопић, С. М. Љубиша, Р. Братић, те Куци и Хемингвеј – зачудо, на штету овог последњег! Нама падају у очи извесна, макар далека сродства с Лалићевом *Лелејском јором* и Шћепановићевим *Усћима јуним земље*.

Сиже и тема су нам знани – „споменик ономе што нестаје: имену и подвигу“. У свему овлашан, Лакићевић повезује савременост и прошлост, природу и историју, самотништво и друштвени миље. Његов јунак, прегалац и посвећеник, истовремено је и биће углавном обичних сећања, снова и мисли. Много шта је овде лепо речено, с лакоћом, али без памтљиве дубине.

Опет, као у случају Лакићевићевом, рецензент зачуђује и збуњује: тамо су, као сродници и такмаци, поменути Андрић, Куци и Хемингвеј, а овде – поводом књиге **Божидара**

Младеновића Рођака већрова и грује приче (Арка, Смедерево) – Андрић, Кафка, Ками, Бекет! Утолико невероватније што је сад реч о познатом критичару Драгољубу Стојадиновићу. Остаје неизвесно да ли су овакве најаве смишљене као мамац за читаоце или, напротив, угађајући писцу, и не рачунају са ичијом читалачком провером.

А Младеновић? Макар по првом утиску, његове приче замарају и одбијају нечим анахроним и провинцијалним, наивном мистиком, опсесијом далеким прецима, тајнама и причинама, тајанственим знаковима и гласовима ветра, душе, Богородице, или каквог прапретка. Нешто више психолошке и мотивацијске уверљивости, па и мрвицу сродства са Андрићем, као да аутор показује причајући о мистеријама градитељства и грађевина, камена и каменолома. А на причу „Мајстор и манастир“ као да се наднела и сенка Милорада Павића.

Седму причу, „Дар за два живота“, међу укупно шеснаест штива, увек мање или више заслађених неком старинском сентименталношћу, одликује – уз осведочену питомост и душевност – већа мера животне и психолошке утемељености. Ово је прича о сеоској учитељици, остављеној жени са дететом. Сад су и рефлексије приповедачеве сугестивније, с белегом мирноће и одмерености. „Самоћа онога који чека већа је од самоће чеканог.“ Или: „Смелост превареног каткад је трајнија од гордости варалице: преварено биће леже с успоменама које кличу, а варалица с лажним осећањем надмоћи.“

Уз уреднички благослов Александра Јеркова, **Stella S.** под насловом *Прича из нејо-знаће земље* (Вулкан, Београд) објављује осамдесет осам записа неодређеног жанровског статуса. По самој ауторки, или можда по рецензенту, ово су „делови романа који не постоји“. По нашем, мање маштовитом налазу, то су цртице од три реда до три странице, путописно-дневничке белешке, поетско-медитативне минијатуре о себи, свету, другима, о љубави, пријатељству, самоћи, потрази за истинским ја.

Можда је најзанимљивији тематско-проблемски моменат ове књиге сведочење о „синдрому културног шока“ – на раздаљини од Београда и Острога до Шпаније на западу и Туниса, Индије, Непала и Кине на истоку. Женска и умањена верзија оног што је Владислав Бајац објавио годину дана раније као гастрономадске приче. Местимично љупко, неретко на рубу кича и трача.

Читаоцима, уколико данас и овде уопште постоје, остаје да – најпосле, или најпре – нагађају ко и зашто таји своје ауторство ових прича и бележака о различитим земљама и „свом унутрашњем Бићу“. Баш тако, с великим словом.

Као и у случају Лакићевићевом и Вуксановићевом, као и у случају *Прича из нејо-знаће земље* непознате нам ауторке, застајемо у жанровској двоумици или троумици и пред *Тркачима на грује сџазе* (Лагуна, Београд) **Маје Трифуновић**.

„Духовита повест“, како каже рецензент, или скуп овлашно повезаних прича попут неких (*Декамерон* и *Хиљаду и једна ноћ*) с бескрајне траке жанровског прапамћења, или андрићевски роман обликован као циклус новела, овог пута нанизаних као наизменичне повести чије актере везује познанство, пријатељство, сродство, љубав, а понајпре један темпорални моменат: Нова година и њој својствено свођење животних рачуна?

Изузев две кратке секвенце с краја књиге, дате објективно, у трећем лицу, с позиције свезнајућег приповедача, све деонице су монолошке: исповести, или писма, Мише, Наталије, Вите, Лене, Софије, Руже, Вида, Саре и Наталијиног „брудера“ (без имена), као и неког званог Олош. Махом „самци и самице“.

Наглашена приватност и преовлађујући женски видни угао, интима без изразитије свести о епохалном и друштвено-националном окружју, то је тематско тле и оквир ових сторија. Хумор је свеprisутан, нема реченице без досетке. Поглед на свет у ових (анти)јунака учини се у први мах циничним и емотивно окорелим, али под таквом скрамом увек налазимо људскост. Чудан првенац!

Изузимајући донекле две ратне („Грешница“ и „Признање“), свих петнаест нових прича **Ранка Павловића** (*Ошкуйљивач ѝрича*, Арт принт, Бања Лука) читају се, доживљавају и заборављају као слабачка штива, психолошки неуверљива, и тематски и стилски анахрона, па и тричава, с форсираним обртима сна у јаву и необудљивим „временским рупама“ у свести јунака. Подједнако оне са градским колико и оне са сеоским мотивима – било да су замишљене као фантастичне, ситнореалистичке или сатиричне – ове приче се доимају бледо, исконструисано, понекад партерно и вулгарно, или пак (као „Стаза на Бисерници“) отужно и отрцано кад би требало да буду потресне, трагичне. Кад је ведар, Ранко Павловић је тек далека сенка Сремчева и Нушићева, кад прича о тзв. малим или сувишним људима тек блед следбеник давних руских реалиста, а понајгори кад зађе у сновно, чудесно и чудачко. Па да случајни читалац, или професионални читач српске прозе с текуће траке, не уздахне или чак беспомоћно узвикне: тешко братској Републици Српској са овако продуктивним скрибоманима, који запоседају тамошњи завод за уџбенике и школску лектуру! Треба доиста бити мазохиста па ништа не прескачући прочитати ових стотину страница, или коју мање.

Сјајан преводилац Буњина, Шаламова и Хармса, **Дејан Михаиловић** објављује двадесет осам кратких прича (*Куке и верије*, Службени гласник), написаних пре тринаест година.

Да, параболе, како стоји у пропратној белешци Јовице Аћина. Палеолит лексички, мотивски, амбијентални! Ниједног топонима ни антропонима – изуземе ли се шаљиво поигравање у причи „Сан“ са именима Радохна, Милохна, Љубихна, Будихна. Праслика социјалног дарвинизма, насиља, плачке, зла сваке врсте, уз успутну персифлажу и иронију на рачун херојско-патријархалних стереотипа нашег наслеђа. Гротеска, црни и сурови хумор.

Карикатурално-хиперболична деформација народних прича из пера Вука Караџића и његових сакупљача? Посластица за филологе: изузетно богата, разноврсна и углавном заборављена лексика, с местимичним гејзирима амплификације и кулминације, или, рецимо, давнашњих тужбаличких припева.

Писац изразито самосвојан, ни на ког налик, умногоме бизаран, чије су *Куке и верије* у тематско-значењском и жанровском погледу једна врста древне, на култури усмености утемељене негативне утопије.

Права је штета што су ову књигу погодила два хендикеп: поменуто одоцнело објављивање и, колико знамо, њен периферан положај у ауторовом књижевном, поглавито преводилачком стваралаштву.

Од шеснаест нових прича **Радмиле Гикић Петровић** (*Сѿара ѿрича*, Дневник, Нови Сад) свакако су најзанимљивије оне са егзотичним темама – једна о Индији, друга о Џингис-кану. Осталих четрнаест имају тематско-мотивски корен у нашем савременом животу, градском и сеоском. И, као што се да наслутити, неизоставан белег женског пера, женског писма, са женском ликом у првом плану.

Претеже ситнореалистички третман теме, неселективност и монотонија у опису ликова и ситуација. Неретко пада у очи пука хронолошко-мозаичка композиција приче, без амбициознијег настојања на сижејној организацији фабуларне грађе. Често се мотивација и поента чине бледим, млаким и неодређеним. Повремена недореченост пре изазива читаочеву равнодушност и слегање раменима неголи помисао о евентуалној вишезначности казаног. Чини се да – и у побуди и у резултату – преовладава приватност мотивике и тоналитета над релевантнјом естетском транспозицијом догађаја и доживљаја.

Веома плодан, а каткад и награђиван, прозаиста и песник **Ранко Рисојевић** објављује овог пута под необичним насловом *Сан и јава и групи ѿосѿуѿци* (Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“, Пале) двадесет нових прича. Уз сву хетерогеност, преовлађујући им је просторно-временски оквир, или хронотоп, Врбас и Уна, Бања Лука и Костајница, ређе њихова прошлост а чешће наше време, или, тачније, драматичне деведесете двадесетог века, с босанским ратом, прогонима, прогнаницима и прогонитељима, принудним сеобама и понеким повратком и повратником. Дакле, углавном (анти)ратна проза, у тематском сродству с годину дана старијом, већ помениутом, Анушићевом књигом и њеном исписницом, Кеѿмановићевом приповедном збирком *Зигови који се руше*.

Од историјских личности међу Рисојевићевим ликовима срећемо Васу Пелагића, фра Гргу Мартића и Иву Андрића. Остали јунаци су из света фикције, понекад и безимени.

Рисојевићеве мирнодопске приче махом говоре о самоћи, болести, отуђењу и умирању, о људима с несрећним детињством и злим очевима, а понека о уметности, уметницима и питањима поетике. Наратор је понекад површан, па, зачудо, и забораван!

Међу овим у свему неједнаким и неуједначеним штивима књиге, биће да су најупечатљивија „Повратак ратника“, те „Писмо из Босне“ и „Сан и јава“.

Од осамнаест нових текстова **Јелене Ленголд** (*У ѿри код Канѿинској*, Архипелаг, Београд) неки су сижејне приче а неки тек поетско-медитативни изливи „нејасне туге“ и „неког махнитог стања духа“. Овом читаоцу је знана само једна њена ранија књига приповедне прозе и недавна песничка збирка *Бунар ѿешких речи*, у којој, уз надахнуту и аутентично откривалачку исповедност, има и тренутака провокативне вербалне смелости, као понекад и понегде у поезији Радмиле Лазић. Подоста од такве храбрости налазимо и *У ѿри код Канѿинској*.

Ове приче и темом и изразом лавирају између хотимичне натуралистичке грубости и танане, недоречене и деликатне, хиперсензибилне интровертности, у којој понекад засмета извесна самодопадна, па и каѿиперна танкоћутност, из које произлази као да о људским судбинама одлучују нијансе нијанси, понекад и тричаве случајности.

Има у књижи тананих рефлексивно-поетских исказа, које вреди забележити, али и исфорсираних бизарности које би да нас увере како се тзв. лепе душе, законито и непомирљиво, конфронтирају са светом обичних смртника.

Драму самоће, напуштености, старења, промашености и безнађа понекад у овој причи прожима и овичује уверљив егзистенцијално-социјални контекст и амбијент, док је подједнако често и некакво друштвено безвремље и свевремље рефлектовано, поред осталог, и самим именима јунака и јунакиња.

Биће да је овде најснажнија и најбоља прича „Мравињак“ – екстремно натуралистичка и песимистичка варијација старе теме о најближем суседству Ероса и Танатоса.

Марио Лигуори, са својих *Седам јесењих ђрича* (Академска књига, Нови Сад), доживљен је и поздрављен – како од читалаца тако и од критичара – као једно од најлепших књижевних изненађења у години. У свим анкетама, интервјуима и приказима третиран је као српски приповедач, који, осим на матерњем, италијанском, пише, ево, и на нашем језику, којим влада беспрекорно. Ситуација налик Конрадовој, Набоковој и Кундериној.

Док код других аутора врло често нагађамо зашто је нека прича написана, ни с једном од ових седам није такав случај. И прича и причање имају јак унутарњи разлог и – што је ваљда вредносно битан моменат – не заборављају се брзо и лако.

И сâм неминовно странац, најпре у Скандинавији а потом у Србији, Марио Лигуори безмало редовно прича о странствовању, сукобу или бар неспоразуму различитих култура и менталитета, те о трагичном осећању и исходу самоће, напуштености и обескорењености. Проблематика умногоме андрићевска.

И техника приповедања је упадљиво андрићевска, поготово у погледу стезања и језгровитости, где је речима тесно а читачевом размишљању пространо. Особито је андрићевска Лигуоријева склоност уопштавалачким, рефлексивно-гноским исказима. Прва три пасуса прве приче завршавају се управо тако, сентенциозно. „Ретко кад људи, заузети својим мукама, немају искривљену слику о туђој судбини.“ „Кад човек има породицу, живот му постаје задатак, дани пролазе брзо, а године су све краће.“ „На југу је слобода некима сан, а некима божја казна.“

На десетине увида ове врсте, неретко с печатом неке особене, меланхоличне мудро-сти, налазимо у ових седам прича. А увек с покрићем у њиховом имагинативном свету.

Данас најизразитији наш мислилац међу приповедачима и приповедач међу мислиоцима, **Драгиша Калезић** управо тим двојством обележава и збирку прича и есејистичко-рефлексивних „списа“ *С краја на ђочейку* (Орион арт, Београд). Док на-рација претеже у двадесетак цртица циклуса „Божји у људској кожи“ и скупини од тринаест „Малих прича“, дотле у неколико замашнијих текстова доминира рефлексивно-опсервативни дискурс којим се – махом на фону класичних књижевних и филозофских штива – тематизују како нека вечна питања (страх и смрт, зло и добро, срећа и несрећа, моћ и знање, храброст и издаја) тако и низ комплексних феномена савремене духовне, моралне и културне ситуације.

На трагу Дучићеве филозофско-рефлексивне есејистике, Андрићевих *Знакова ђорег ђуша* и, можда, Пекићевих размишљања о цивилизацијско-историјским апоријама

модерног света, Калезић импонује (раз)откривалачком бриткошћу и прецизношћу својих метафизичких, антрополошких, социолошких и поетичких увида и прозрења. Мада сâм, на примеру Кафке, подсећа да писци не морају бити мудраци, Калезић бива најјачи управо у језгровитим, а неретко и парадоксалним својим исказима. Да је лудило чисто – „за разлику од преваре или, не дај боже, издаје“, да „више боли ударац у маску него у лице“, да ми оно што би требало да променимо „волимо као неки свој особени (заштитни) знак“, да је Дон Кихот „шпански Христ, а ветрењаче његова Голгота“, да има „неке печалне ведрине у умирању за оног ко успе да тај завршни чин прими као вид избављења“, да ћемо, најпосле, „боље проћи ако животу не постављамо услове, као да нам је дужник“ – само су неки, не посебно бирани, од толиких Калезићевих уистину надахнутих и умних налаза о човеку и свету.

Зачудо, овај аутор седам романа и неколико приповедачких збирки застаје у овом часу пред питањем „није ли моћ приче и причања занавек усахла“. Можда је баш стога у прибирању текстова за ову књигу повлашћен поменути корпус есејистичких „списа“, а причи и причању углавном дата улога наративног привеска дискурзивно третираној теми и тези. Понека од Калезићевих цртица, попут оних с ликом оца у првом плану, ипак успоставља равноправан однос причања и мишљења.

Да данас приче нико не чита, није никаква новост. Да су песници редовно у још горем положају, како модерни тако и класични, да не кажемо школски, одавно никог не чуди, а поготово не растужује. Пре неколико дана смо могли видети на првом програму државне телевизије како финалисти великог квиза, безмало о свему обавештени, не знају за Лазу Костића.

Чему онда ове забелешке! Поготово у светлу више пута поновљених најава европског рата, коме је разлог или повод украјинска територијално-политичка мртвоузица. Или не много утешнијих осведочења о размерама наше демографске катастрофе – кад стотине насеља остаје аветињски празно, а неретко из пет села школу похађа само један ученик. Не буде ли нас и нашег језика, тешко да ће се икад ико наднети над оно што данас пишу наши приповедачи. Уосталом, ако је и буде, будућност ће се – после свега – бавити самом собом.

Буде ли пак боље, или макар друкчије, можда ће некад неко пожелети да види како се ово време огледнуло у српској приповеци, како се у том огледалу, или призми, прелама слика недавних и давнијих времена и како, евентуално, најбољи међу данашњим писцима, валеријевски речено, ником ништа изричито не *ћоручују*, већ уистину покушавају да нешто *сћворе*!

С таквим шансама, ма колико незнатним, рачуна и овај извештај о једној приповедачкој сезони, њеним тематским, поетичким, обликовним и (међу)жанровским особеностима, па и обазриво наговештеним креативним домашацима, чију ће аутентичност и трајност моћи поузданије да провере и премере будући (евентуални, рекосмо ли) читаоци, критичари и антологичари.